

Congo és Crescent – két régi magyar bányásztelep Ohióban

Dr. Tóth Gergely, www.magyarnegyed.com, 2024 nyár

Az alábbiakban azt írom le röviden, hogy miként jutottam el (szó szerint és átvitt értelemben is) kacskaringós utakon a keresett helyszínekre és emberekhez két elfeledett, magyar vonatkozású telepen.

Congo-Corning

Ez a már rég kimerült Dél-Kelet Ohio-i szénbányavidék Corning, ill. Drakes-Congo néven ismert a forrásokban. A XX. sz. első évtizedeiben meghatározó volt a magyar bányászok aránya, több egyesülettel rendelkeztek és saját református templomuk is volt. Mára eléggé elszegényedett vidék. Augusztus elején jutottam el ide egy hétvégén, Ligonierből indulva hajnali 5 körül. (Ligonier-i beszámoló a Sajtó menüpontban olvasható.)

Szombaton 1/2 9 körül az első megálló New Lexington falu temetője volt, ahol egy néhány évvel korábbi szóbeli közlés szerint van egy szép, domborműves síremlék, rajta a felirattal, hogy “The Man Who Saved Hungary”. Kíváncsi voltam, hogy ki lehetett ez az illető, de semmi más adatom nem volt erről, így elkezdtem bejárni a közepes méretű, csendes temetőt. Úgy háromnegyed óra elteltével meg is leltem. Csak éppen nem a várt feliratot találtam, hanem azt, hogy “MacGahan, Liberator of Bulgaria”. Még a megbízhatónak vélt források is tévedhetnek... Szerencsére nem sok idő ment el a keresgéeléssel, emellett pedig egy jó tucatnyi magyar sírt is találtam. Az ég borús volt, tudtam, hogy másnap vissza kell jönnöm a tulajdonképpeni fényképezést napsütésben elintézni.

Ezután irány Corning község, melynek Congo egy külterületi része. Nem tudtam, hol keressem a két, magyar szempontból fontos templomocskát, így a helyi étkezdébe kérdeztem be. Itt egy Connie és egy James nevű vendéggel tudtam beszélni, utóbbi mondta, hogy mindjárt kész, menjek utána, ő majd a kocsiából jelez, amikor a két templomhoz érünk.

Az egyik templom soha nem volt magyar gyülekezet, de sok református magyar járt oda is annak idején (ez a Congo Community Church). Az ajtaja nyitva volt, így a belső fotózást el tudtam intézni. Egy szemben lakó asszony megkérdezte, mi járatban vagyok. Órá még visszatérünk.

Ezután átmentem a másik, eredetileg is magyar református templomként alapított épülethez (Hungarian Reformed Church). Ez persze már vagy 70 éve nem magyar egyház, a sarokkövét is az innen kb. 110 km-re lévő Columbus magyar templomának falába építették be a gyülekezet megszűnte után. Az amerikai lelkész otthon volt és készséggel megmutatta a szentélyt.

Verhovay

186. SZ. FIÓKOSZTÁLY, CONGO, OHIO.

Varga András

Ohio államban, a szén termeléséről híres Hocking Valley vidéken ez volt az első Verhovay fiók, amely 1911 december 3-án alakult Kolozsváry Kálmán központi elnök részvételével. Első tisztviselői Mazik Lajos, Balog András, Szabó Dániel, Moré András és Király József voltak. A fióknak két zászlaja is van és azoknak keresztszülei Gombás Sándor és neje, valamint Harajda János és neje. Az osztálynak jelenleg 41 felnőtt és 16 gyermek osztálybeli tagja van és ügykezelője a derék Varga András, aki több mint tíz éve dolgozik fáradhatatlanul a Verhovay fejlesztése érdekében.

187. SZ. FIÓKOSZTÁLY, GRANITE CITY, ILL.

FOTÓ: DR. TÓTH GERGELY, VERHOVAYAK LAPJA (PITTSBURGH), 1886-1936

Ezt követően a magyar sírhelyeket tartalmazó helyi temetők beazonosítása volt soron: találomra köröztem a földutakon, rövidesen egy magyar származású asszony és fia igazított útba. Az egyik kis temetőhöz a férfi aztán értem is jött az ATV-jén és átvitt a Monroe temetőbe, ahol a legtöbb honfitársunk pihen, s aminek bejáratánál tavaly az Itt-Ott Közösség emléktáblát állított. -Ezután még két másik helyi temetőben mértem fel a helyzetet (Catholic Cemetery és Oakwood Cemetery) a másnapi napsütéses fényképezéshez.

A délután során további környékbeli városkákba mentem magyarok nyomát kutatni: az Athens melletti Augustine temetőbe, majd Murray Citybe, aztán Nelsonville-be, végül a Lake Hope-hoz, ahol egy vendégház-telepen az Itt-Ott Magyar Baráti Közösség tartja nyári hétvégéit már hosszú évek óta. Ekkor már késő délután volt, de

kibukkant a nap, így hát sikerült a telepet és előadásaik termeit is megörökítenem. (Csak a statisztika kedvéért jegyzem meg, hogy a felkeresett települések 20-30-40 mérföldre (30-60 km) vannak egymástól, alsórendű utakon.)

Másnap, vasárnap már zavartalan napsütés ígérkezett, korán nekiindultam az indiaiak által működtetett egyszerű motelből. Délelőtti fényképek az Augustine temetőben, aztán át Congóba a Catholic Cemeterybe, majd a Monroe temetőbe, utána az Oakwood Cemeterybe. Ezután késődélelőtt vissza New Lexington temetőjébe az ott tegnap azonosított magyar sírokhoz, majd vissza Murray Citybe, utána pedig megint vissza az Augustine temetőbe, ahol a legszebb feliratos sírokat csak a koradélutáni sűrűfény érte megfelelően. Közben várakoznom is kellett, amíg az egyes sírköveket elérte a napfény, ezért közben vonatkozó magyar nyomtatott anyag fényképezését végeztem a fűre tett háttérlemezen. Ezt követően vissza Congóba a magyar templomhoz külső fotókra, utána a Community Church-höz ugyanezért. Itt a tegnapi asszonyról kiderült, hogy az Almáshy családból való, Congo mára már igen kevés magyar származású lakójának egyike. Mondta, hogy kihoz néhány régi családi fényképet, ha akarom, fotózzam le őket. Ekkor azonban még vissza kellett szaladnom a Monroe temetőbe, abban maradtunk, hogy mivel el kell menniük, a verandán hagyja nekem az anyagot. Köszönetképpen adtam neki egy magyar hímzett terítőt, amitől nagyon megdöbbent, és még egy kis levelet is hagyott a fényképek tetején arról, hogy ki kicsoda.

Ezután megint irány az Oakwood temető és a katolikus temető az utolsó hiányzó képek miatt, aztán le a faluközpontba a hősi emlékműhöz, végül megint át a jó félórára lévő New Lexingtonba az ottani utolsó sírkövek miatt.

Crescent-Barton-St. Clairsville

Ugyancsak érdekes volt az általam különböző forrásokból már régóta ismert Crescent volt magyar református templomának felderítése, mely 1996-ban zárt be, két kis harangja pedig Ligonierban, a Bethlen Otthon kertjében lelt menedéket. Nem tudtam, hogy az épület áll-e még egyáltalán és hogyan találom meg a zezugos bányavidéki utakon, mivel pontos cím egy forrásban sincs feltüntetve. Az interneten még a nyár elején kikerestem két telefonszámot, melyek a gyülekezet egy vezető tagjához, a néhai Baráth Joseph-hez köthetők, hívtam is őket néhányszor és üzenetet is hagytam. Az egyikről senki nem jelzett vissza, a másikon egy nem túl barátságos öregasszony csak annyit mondott, hogy igen, az a család, de hát ő nem tud semmiről semmit. Az interneten véletlenül találtam egy helyi tűzoltósági telefonszámot (a területnek sem polgármesteri hivatala, sem postája nincsen), az asszony mondta, hogy neki halványan dereng, hogy volt itt egy magyar templom, de augusztusban lesz egy falunap, az éves "Polkafest", ott a tűzoltók biztos meg tudják mondani.

Egy késődélután értem oda az eseményre, először a jegyzető néni a rendezőkhöz vitt, majd ők továbbküldtek a tűzoltóparancsnokhoz, aki véletlenül épp a keresett templom második szomszédja. Kiderült, hogy az épület már nem áll, de legalább megtaláltam. Mondta, hogy a szomszédokhoz is nyugodtan kérdezzek be. A mára már üres, de rendbentartott, kerítés nélküli telken még látható a templomépülethez vezető betonjárda, valamint egy földbe süllyesztett kőtábla, mely a múltban itt állt magyar templomocska emlékét hirdeti. A szomszédok, egy idős házaspár, nagy izgalomba jöttek, hogy valaki a néhai gyülekezetéről érdeklődik. Kérdeztem, hogy él-e még a templom utolsó főgondnoka, Bassa Róbert, kiderült, hogy az asszony magyar származású és Bassaék unokatestvére, a főgondnok pedig a domb alján lakik, fel is hívta őket, hogy jövök. Ott kedves fogadtatásban volt részem, csak egy félórát maradtam náluk, mert már esteledett, de néhány újságcikket, egy magyar bejegyzéses Bibliát és régi fényképeket így is le tudtam fotózni. A főgondnok magyarul már csak néhány kifejezést tudott, mint pl. “Isten hozta” vagy “szalonnasütés”, de megígértem, hogy majd küldök neki egy régi, a gyerekkorából származó magyar nyelvkönyvecskét, aminek utána nagyon örült.

FOTÓ: DR. TÓTH GERGELY 2024

Egy hét múlva szombaton visszatértem Crescent-be, koradélelőtt megkerestem a Baráth-sírt a Holly Memorial Gardens temetőben, utána St. Clairsville Union nevű temetőjében azonosítottam számos magyar sírhelyet, majd Bassaéknál

folytattam újabb családi emlékek fényképezésével. Bassa úr ezután még beült a kocsimba, megmutatta Crescent és a szomszédos Barton falu valaha magyarok által lakott utcáit, és azt a telket, ahol régen a crescent-i Magyar Klubház állt. Utána pedig eljött velem a Lynwood temetőbe, ahol a legtöbb helyi magyar nyugszik, köztük az ő szülei és nagyszülei, az eredeti bevándorlók. Ekkor már délután volt, készítettem képeket az ilyenkor napos sírkövekről, majd miután kalauzomat hazavittem, visszaszaladtam a St. Clairsville-i Union temetőbe az ottani fotózást befejezni. **Egy harmadik alkalommal** pedig egy délelőtt mentem vissza, hogy a Lynwood temetőben a délelőtt napos sírokat befejezzem.

Persze nem minden keresés zárul ilyen sikeresen, de az egy másik beszámoló tárgya.